University of Groningen

Fatsoen moet je doen

de Glopper, K.

Published in:
Tijdschrift voor taalbeheersing

DOI:
[10.5117/TVT2016.2.GLOP](https://doi.org/10.5117/TVT2016.2.GLOP)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2016

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
de Glopper, K. (2016). Fatsoen moet je doen: Over regels voor integer wetenschappelijk handelen. *Tijdschrift voor taalbeheersing*, 38(2), 147-151. <https://doi.org/10.5117/TVT2016.2.GLOP>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Fatsoen moet je doen¹

Over regels voor integer wetenschappelijk handelen

Kees de Glopper

TT 38 (2): 147–151

DOI: 10.5117/TVT2016.2.GLOP

Abstract

Conduct matters: On rules for scientific integrity

Discussions of scientific integrity of research in discourse studies (*taalbeheersing*) should not be limited to experimental research only, for rules for scientific conduct apply to all sorts of research: experimental and observational, quantitative and qualitative, empirical and theoretical. Nowadays, written codes are available that specify simple and clear principles of honesty, carefulness, reliability, verifiability, impartiality, independence, and responsibility. In response to breaches of these principles, Hornikx and Batenburg (2016) make a plea for new rules and practices that pertain to the macro and the micro level of the scientific ecosystem. Their proposals contain further specifications of available rules for what is logically and socially acceptable and thereby suggest that the present codes do not suffice and that new and stricter rules are an appropriate and effective response to transgressions. It might be wise to consider another question first: Do scientists in our discipline take the existing rules sufficiently serious? My answer, derived from my own experience and environment in research and teaching, is negative. Therefore, rather than new rules, we need more interaction with students, PhD's and colleagues on matters of integrity.

Keywords: scientific integrity, implicit rules, code of conduct, control by rules, interaction

In hun hoofdbijdrage aan dit eerste Perspectief-nummer over integriteit in taalbeheersingsonderzoek bespreken Jos Hornikx en Anika Batenburg problemen die te maken hebben met de integriteit van kwantitatief empirisch onderzoek. Zij bespreken kwesties op macroniveau (het ecosysteem van

publiceren) en op microniveau (het ontwerp en de analyse van experimenten). Aan de hand van McQuarrie (2014) brengen Hornikx en Batenburg welbekende problemen als *publication bias* en *p-hacking* in verband met de heersende schaarste in het ecosysteem: in de beste tijdschriften is alleen plaats voor de beste onderzoeken, hetgeen zou leiden tot selectie op basis van statistisch significante onderzoeksresultaten. Het opzetten van experimenten is vaak simpel en goedkoop en in de analyse van experimentele data valt gemakkelijk te manipuleren. Als opmaat voor de discussie die in dit nummer wordt gevoerd, stellen Hornikx en Batenburg oplossingen voor die betrekking hebben op het publicatieproces, het wetenschappelijk product en het wetenschappelijke bedrijf.

De beschouwing van Hornikx en Batenburg heeft met name betrekking op het experimentele onderzoek dat tussen 2000 en 2015 in *Tijdschrift voor Taalbeheersing* is gepubliceerd. Van de 221 onderzoeken uit die periode hebben er 73 een experimentele opzet. Daarmee gaan zij voorbij aan mogelijke integriteitproblemen in tweederde deel van het gepubliceerde onderzoek: 36 kwantitatieve empirische studies, 19 kwalitatieve empirische studies en 93 niet-empirische studies. Dat is jammer, want kwesties van integriteit spelen in alle vormen van onderzoek. Onderzoek is mensenwerk en daarmee vatbaar voor problemen die voortvloeien uit al te menselijke strevingen naar status en invloed. Onderzoekers deugen niet altijd en ze zijn bovendien soms wel eens een beetje dom.

1 Integer wetenschappelijk handelen

Een mooie en nog steeds actuele formulering van integer wetenschappelijk handelen die betrekking heeft op kwalitatief en kwantitatief, ideografisch en nomothetisch onderzoek is te vinden in A.D. de Groot's 'Methodologie: Grondslagen van onderzoek en denken in de gedragswetenschappen' uit 1961. Zijn beschouwing laat zich als volgt samenvatten. Serieuze wetenschappelijke onderzoekers leggen rekenschap af over ervaringen die zij opdoen in de cycli van onderzoeksactiviteiten die zij doorlopen. Rekenschap afleggen doen onderzoekers door voor het forum te treden: de over de wereld en in de tijd verspreide open en democratische gemeenschap van ter zake kundige wetenschapsbeoefenaars. Idealiter² delen vakgenoten normen die betrekking hebben op wat logisch aanvaardbaar en sociaal acceptabel is. Het logische gehalte van onderzoek meet het forum af aan de keuze voor en toepassing van onderzoeksmethoden en -technieken, het geheel aan principes en procedures dat in veel vakgebieden verregaand

beschreven en gecodificeerd is. Sociaal acceptabel worden, zijn en blijven onderzoekers door hun wetenschappelijke houding en bekwaamheid, door eerlijk te zijn en open kaart te spelen. De daarbij te volgen code is vooral ongeschreven en bestaat uit eenvoudige do's en dont's, "die juist door hun vanzelfsprekendheid nooit vastgelegd zijn geworden. Enkele voorbeelden: men mag geen uitkomsten vervalsen of verdoezelen; geen omstandigheden verzwijgen, die een ander licht op de resultaten zouden kunnen werpen; zijn aandacht niet beperken tot in een geliefde theorie passende ervaringsfeiten; en dergelijke." (De Groot, 1961, p. 26).

Ongeschreven en vanzelfsprekend zijn de gedragsregels voor wetenschappelijk onderzoek een halve eeuw na het verschijnen van Methodologie niet langer. In 2004 publiceerde de Vereniging van Universiteiten (VSNU) de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening. Daarin worden principes van goed wetenschappelijk onderwijs en onderzoek beschreven. Eerlijkheid en zorgvuldigheid, betrouwbaarheid, controleerbaarheid, onpartijdigheid, onafhankelijkheid en verantwoordelijkheid: het zijn simpele stelregels en hun uitwerking is helder. Ik hoef de gedragscode hier denk ik niet te bespreken, want de meeste van mijn lezers zullen net als ik in de verslagen van hun functioneringsgesprekken³ met hun leidinggevende herhaalde malen verklaard hebben dat zij bekend zijn met de gedragscode en dat de code met de betreffende leidinggevende is besproken. Gek genoeg is mij in die gesprekken nog nooit gevraagd om te verklaren dat ik de code ook volg. Zo'n verklaring wordt tegenwoordig gelukkig wel afgelegd door nieuwe leden van het forum: de kandidaat-promovendi die ten overstaan van de promotiecommissie – de belichaming van het forum – en van familie en vrienden hun proefschrift in het openbaar verdedigen.

2 Minder regels, meer debat

Hornikx en Batenburg (2016) doen aan het slot van hun beschouwing een aanzet tot discussie. Zij suggereren concrete regels en praktijken die betrekking hebben op het macro- en microniveau van het wetenschappelijke ecosysteem: het meesturen van databestanden, het controleren van data en statistische toetsen, het beschikbaar maken van databestanden en onderzoeksmateriaal op websites, het uitnodigen van ten minste één reviewer die over veel statistische kennis beschikt, het vooraanmelden en vooraf laten beoordelen van studies en het terugdringen van schaarste in de ruimte voor publiceren.

De op zichzelf interessante suggesties die Hornikx en Batenburg doen,

zijn op te vatten als verbijzonderingen van bestaande regels voor integer wetenschappelijk handelen. Dit wekt bij mij de indruk dat zij van mening zijn dat de bestaande regels niet voldoen en dat de menselijke en sociale tekortkomingen in ons onderzoeksbedrijf door nieuwe, aangescherpte regels en procedures teruggedrongen moeten en kunnen worden. Zo bezien lijken hun voorstellen te passen in de alledaagse respons op onvolkomenheden in ons bestaan: waar mensen regels schenden, is verhoging van regeldruk de gebruikelijke reactie van overheden en parlementen. Maar of die reactie altijd verstandig is, valt te betwijfelen. Misschien kan het geen kwaad om ons eerst af te vragen of wij de bestaande gedragsregels wel voldoende serieus nemen.

Mijn antwoord op de vraag of de gedragscode in ons vak onder wetenschappers voldoende leeft, is negatief. Laat ik de hand in eigen boezem steken: in mijn onmiddellijke omgeving is de aandacht voor ethiek in wetenschappelijk handelen gelukkig groeiend, maar op zijn best beperkt te noemen. In ons onderwijs wordt het brede thema wetenschappelijke ethiek gemakkelijk verengd tot het waarschuwen voor plagiaat en het benadrukken van respectvolle omgang met proefpersonen. Methodologie en statistiek zijn voor studenten herkenbare onderdelen van hun opleiding tot onderzoeker of gebruiker van onderzoek, maar ethiek is dat niet. Op de werkvloer van het onderzoek is het niet heel veel beter gesteld. Wanneer ik terugblik op de 35 jaar dat ik als onderzoeker werkzaam ben, kan ik bijvoorbeeld op de vingers van één hand de keren tellen dat een collega-onderzoeker of een reviewer van een tijdschrift mijn data of onderzoeksmateriaal heeft opgevraagd. Aan de vingers van mijn andere hand heb ik genoeg om mijn eigen verzoeken om inzage te tellen. Replicatieonderzoek heb ik wel een paar keer ondernomen, maar dan niet als kern van mijn werk en in 'eigen' onderzoekstijd, maar steeds met studenten die ik begeleidde bij hun bachelor- of masterscriptie. Wel heb ik meegewerkt aan de opzet, uitvoering en publicatie van drie meta-analyses waarin ik met mijn coauteurs inclusiecriteria opstelde en veel gepubliceerd onderzoek op grond van gebreken in de opzet, uitvoering of publicatie uitsloot.

Aan regels en richtlijnen voor sociaal aanvaardbaar wetenschappelijk handelen heeft het mij als onderzoeker in al die jaren nooit ontbroken. Op nieuwe regels zit ik dan ook niet te wachten. Wel op gesprekken met studenten, promovendi en collega's over de cultuur van ons onderzoeksbedrijf die er teveel een is van leven en laten leven, van georganiseerde onverschilligheid en van parallel maar onafhankelijk streven naar geld en ruimte voor onderzoek en publicaties daarover. En op gesprekken over de vraag waarom dat zo is. Fatsoen moet je doen en dat begint met praten

erover. Dankzij de voorzet voor discussie van Hornikx en Batenburg krijgt het gesprek onder taalbeheersers over wetenschapsethiek een impuls. En dat is pure winst.

Noten

1. Fameuze woorden uit de regeringsverklaring van het kabinet Balkenende I, afgelegd op 26 juli 2002.
2. *Idealiter*, want het forum is natuurlijk een abstractie.
3. Of jaargesprekken, of resultaat- en ontwikkelingsgesprekken, of hoe het genre ook maar mag heten.

Referenties

- Groot, A.D. de (1961). *Methodologie: Grondslagen van onderzoek en denken in de gedragswetenschappen*. 's-Gravenhage: Mouton.
- Hornikx, J. & Batenburg, A. (2016). Integriteit in kwantitatief, empirisch onderzoek: problemen en mogelijke oplossingen. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 38 (2), 119-131.
- McQuarrie, E.F. (2014). Threats to the scientific status of experimental consumer psychology: A Darwinian perspective. *Marketing Theory*, 14 (4), 477-494.
- VSNU (2004). *De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening: Principes van goed wetenschappelijk onderwijs en onderzoek* (Herziening 2014). 's Gravenhage: Vereniging van Universiteiten.

Over de auteur

Kees de Glopper is als hoogleraar Taalbeheersing van het Nederlands aan de Rijksuniversiteit Groningen verbonden aan de afdelingen Nederlandse Taal en Cultuur en Communicatie- en Informatiewetenschappen en werkzaam binnen het Center for Language and Cognition Groningen.
E-mail: c.m.de.glopper@rug.nl